

Cognition, Communication, Discourse, 2026, 32, 76-90

<http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/home>

<https://doi.org/10.26565/2218-2926-2026-32-05>

Рукопис надійшов 1.04.2026; отримано після доопрацювання 20.05.2026;

прийнято до друку 25.05.2026; опубліковано online 31.05.2026

ЗАСОБИ КОНСТРУЮВАННЯ МОДАЛЬНИХ ЗНАЧЕНЬ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МАНУСКРИПТІ XVIII СТОЛІТТЯ

Наталія Георгіївна Іванова*

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(вул. Всеволода Змієнка, 2, Одеса, 65000, Україна);

e-mail: nat-iva@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9614-9587>

Ірина Семенівна Шевченко

доктор філологічних наук, професор,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
(4 пл. Свободи, Харків, 61022, Україна);

e-mail: iryna.shevchenko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2552-5623>

Як цитувати: Іванова, Н.Г., & Шевченко, І.С. (2026). Засоби конструювання модальних значень у французькому манускрипті XVIII століття. *Когніція, комунікація, дискурс*, 32, 76-90. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2026-32-05>

Анотація

У дослідженні встановлено специфіку конструювання модальних значень у французькому манускрипті *Herbier Medical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus frequemment usage dans la pratique de la Medicine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus generalement reconnues* (1759) за допомогою конструкцій із неозначено-особовим займенником *ON*. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного осмислення мовно-дискурсивних механізмів конструювання значення у французькому науковому тексті XVIII століття, що розглядаються як елементи історично змінної системи знання (у дусі М. Фуко) у манускрипті – медичному гербарії, який поєднує описово-класифікаційну та медико-прескриптивну функції.

У манускрипті виявлені типи модальності, які кваліфікують пропозиційний зміст відносно різних параметрів: епістемічна модальність – відносно впевненості і ймовірності висловлення як достовірне, верифіковане і звичне; деонтична – відносно нормативності і допустимості як необхідність, припис, дозволеність чи забороненість лікувальних процедур; алетична модальність – відносно логіко-онтологічної можливості як типове й природно закономірне; аксіологічна модальність оцінює висловлення як позитивне/негативне за ефективністю або шкідливістю описаних лікувальних практик. З позицій когнітивної антропології конструкції з неозначено-особовим займенником *ON* є засобами конструювання значень ДОСТОВІРНОСТІ, НЕОБХІДНОСТІ, МОЖЛИВОСТІ та ЦІННОСТІ у науковій сфері ботаніки та медицини.

Домінантними значеннями в тексті манускрипту є регулятивні, актуалізовані через деонтичну модальність, оскільки більшість висловлень конструює значення нормативної регламентації лікувальних, терапевтичних і рецептурних процедур. Модальність у рукописі має нелінійну організацію: межі окремих типів не є жорстко окресленими, а є взаємопроникними. Конструкції з неозначено-особовим займенником *ON* слугують інструментом деперсоналізованого способу подання інформації, який був визначальним для французького наукового й медичного дискурсу.

На макрорівні конструювання значень в манускрипті організовано за культурною схемою, що передбачає розгортання ментальних уявлень: ДОСТОВІРНЕ ЗНАННЯ ПРО РОСЛИНУ → НЕОБХІДНІСТЬ

ЛІКУВАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИНИ → МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИНИ → ЛІКУВАЛЬНА ЦІННІСТЬ РОСЛИНИ відповідно до епістемі доби Просвітництва.

Ключові слова: модальна концептуалізація знання; неозначено-особовий займенник *ON*; дискурс *Herbier Medical* (1759); французький науковий манускрипт; деонтична, епістемічна, атлетична, аксіологічна модальність.

1. Вступ

Наукові французькі манускрипти XVIII ст. – це утілення знання епохи, складні культурні конструкти, в яких смисли формуються на перетині мовних практик, інституційних норм і світоглядних установок цієї доби. Вони репрезентують історичний культурний досвід як процес ментальної раціоналізації світу. XVIII століття у Франції – це доба Просвітництва, що формує нову модель знання: раціоналістичну, системну, універсалістську. Наукові манускрипти відображають перехід від схоластичної традиції до експериментальної науки. Водночас вони кодифікують такі культурні цінності, як віра в прогрес, розум і універсальний порядок. Франкомовний манускрипт XVIII століття *Herbier Medical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus frequemment usage dans la pratique de la Medicine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus generallement reconnues* (1759), далі – *Herbier Medical*, становить винятково цінне джерело для сучасних історико-лінгвістичних студій. Рукопис поєднує властивості наукового тексту гербарію та медичного керівництва і довідника з практики лікування. Його наукова значущість визначається не лише змістовим наповненням, а й тим, що цей текст репрезентує французький науковий дискурс в один із ключових періодів становлення орфографічної норми. Водночас пам'ятка має особливий статус у культурно-науковому просторі України: вона зберігається в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова і з огляду на давність, унікальність та історико-наукову цінність у вересні 2004 року її було внесено до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання України (Cabinet of Ministers of Ukraine, 2004)¹.

Актуальність звернення до *Herbier Medical* як середовища конструювання смислів зумовлена відповідністю такої розвідки загальній направленості сучасної науки на вивчення дискурсу як історично змінної системи правил продукування знання (у дусі Мішеля Фуко), зокрема, ключовій ідеї Фуко: знання не є нейтральним відображенням реальності, а виникає в межах певних історично обумовлених правил, які визначають, що може вважатися знанням і в якій формі воно висловлюється в конкретну епоху. Йдеться про дискурс як історично змінну систему правил, що регулює продукування, організацію та легітимацію знання, визначаючи умови його можливості в конкретну епоху (Foucault, 2014). Смысл не просто «відображається» у тексті, а конструюється з урахуванням правил мовлення, жанрових конвенцій та інституційних норм епохи. Відповідно, науковий манускрипт XVIII століття – це специфічна дискурсивна формація, в якій конструюються узагальні ментальні уявлення про медико-ботанічні знання епохи.

Матеріал дослідження – корпус конструкції із неозначено-особовим займенником *ON*, дібраний методом суцільної вибірки з оригінального рукопису *Herbier Medical*, представленого у вигляді цифрової копії. Звернення до цього манускрипту зумовлене передусім його винятковим значенням для розвитку французької мови. Текст було створено між 1740 і 1762 роками, відповідно між третім і четвертим виданням двохтомного *Dictionnaire de l'Académie française* (1740a; 1740b; 1762a; 1762b), тобто в період активних змін французької орфографічної системи. Манускрипт засвідчує не лише лексико-семантичні, морфологічні, синтаксичні й стилістичні риси наукової мови XVIII століття, а й специфіку її рукописної реалізації: варіативність орфографічних прийомів, функціонування неалфавітних знаків, особливості каліграфічної фіксації мовного матеріалу та взаємодію між графічною формою і науковим змістом. Манускрипт забезпечує анонімізацію суб'єкта висловлення та репрезентує колективний характер знання, притаманний науковому дискурсу відповідної епохи, саме тому

займенникові конструкції з *ON* слугують не лише структурними елементами тексту, а і засобами реалізації дискурсивних норм і стратегій.

Манускрипт *Herbier Medical* акумулює відомості про медичні й ботанічні знання доби (когнітивний аспект) у складному артефакті, який поєднує функції наукової дескрипції і практичної медичної інструкції (прагматичний аспект). Така когнітивна і прагматична «гібридність» засвідчує релевантність застосування історичної когнітивістики і прагматики як підходів для вивчення рукопису.

У попередніх дослідженнях *Herbier Medical* виявлені загальні каліграфічні особливості літерного складу рукопису і описані основні механізми дешифрування гемінованих приголосних (Ivanova, 2021). В лінгвосеміотичному аспекті систематизовані неалфавітні графічні знаки як складники рукописного наукового дискурсу (Ivanova, 2024). Визначена структурна організація рукопису як наукового тексту XVIII століття, створена його структурно-композиційна модель (Ivanova, Pakhalkova-Soich & Prysiazniuk, 2021) і встановлені особливості тематичної прогресії тексту (Ivanova & Tarassova, 2020). Водночас залишається низка невирішених проблем історично і культурно зумовленої ментальної репрезентації знань. Зокрема, це проблеми модальності яка є засобом концептуалізації висловлення через призму його достовірності, нормативності, можливості та оцінності (Brytvin, 2025; Chaeyoung, 2024; Gosselin, 2010; Le Querler, 2004; Riegel, Pellat & Rioul, 2018; Shynkaruk, 2014; Vion, 2001; Vold, 2008).

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що французький манускрипт XVIII століття *Herbier Medical* – це гібридний ботанічно-медичний дискурс, в якому значення конструюються в термінах ДОСТОВІРНОСТІ, НЕОБХІДНОСТІ, МОЖЛИВОСТІ та ЦІННОСТІ за допомогою конструкції з неозначено-особовим займенником *ON*.

Об'єктом аналізу є французький науковий дискурс XVIII століття, репрезентований текстом манускрипту *Herbier Medical*, а **предметом** – конструкції із неозначено-особовим займенником *ON* як спосіб конструювання модальних значень у сфері ботаніки і медичної практики доби Просвітництва.

Метою дослідження є виявлення специфіки конструювання модальних значень конструкціями з неозначено-особовим займенником *ON* у французькому манускрипті *Herbier Medical*.

Завдання дослідження передбачають:

- 1) зібрати і систематизувати корпус прикладів конструкцій із займенником *ON* у тексті *Herbier Medical* за основними типами модальності;
- 2) охарактеризувати категорію модальності, її основні типи і специфіку реалізації конструкціями з *ON* у французькому науковому дискурсі XVIII століття;
- 3) визначити ступінь салієнтності кожного типу модальності в досліджуваному корпусі, встановити співвідношення між різними типами модальності і визначити домінуючий тип.

Запропонований дослідницький підхід уможливорює комплексний когнітивно-комунікативний аналіз конструкцій із неозначено-особовим займенником *ON* у французькому науковому рукописному тексті XVIII століття для виявлення способів конструювання модальних значень у текстах з ботаніки і медичної практики. Зокрема, це дозволяє простежити, як у XVIII столітті формувалися механізми об'єктивації наукового досвіду через стратегії дистанціювання автора та створення «позиції суб'єкта», що є критично важливим для розуміння еволюції наукового дискурсу.

2. Теоретико-методологічне підґрунтя

Теоретичною базою дослідження є принцип ментального конструювання значень, що закорінений у методології археології знання (Foucault, 2014). Згідно з концепцією Фуко, дискурс постає не як нейтральний засіб передачі думок, а як історично змінна система правил, що регулює продукування та легітимацію знання і визначає, що саме в певну епоху може

вважатися істинним, науковим або осмисленим. Знання актуалізуються у дискурсі як сукупність висловлень (*des énoncés*), практик і правил, які формують певну сферу досвіду (медицину, філологію, психіатрію, економіку тощо), причому дискурс не просто описує реальність, а конструює її (Foucault, 2014, pp.47-58).

Методологічно наша розвідка виходить із фуколдіанської «археології» як методу опису історичних умов існування знання, які роблять певні висловлення можливими, а саме із поняття епістеми – глибинної системи мислення певної епохи, що визначає межі можливого знання. «Під епістемою, власне, розуміють сукупність відношень, що в межах певної епохи можуть поєднувати дискурсивні практики, які породжують епістемологічні фігури, наукові утворення і, можливо, формалізовані системи» (Foucault, 2014, p.250). За Фуко, межі між науками не є природними чи універсальними – вони виникають у конкретних історичних умовах. Таке розуміння епістеми як сукупності відношень, які можна виявити між науками, якщо аналізувати їх на рівні дискурсивних регулярностей, дозволяє сформулювати гіпотезу нашої розвідки про гібридний класифікаційно-прескриптивний характер *Herbier Medical*, який поєднує науково-дескриптивний дискурс (класифікація рослин у формі опису гербарію, відомого французам в епоху Просвітництва) і медичний дискурс – практичне керівництво з медичного використання рослин для лікування певних хвороб відповідно до їх тогочасного розуміння та експериментального досвіду.

У сучасній науці фуколдіанська методологія зазнає трансформації в напрямі когнітивізації: від аналізу зовнішніх регулятивних механізмів дискурсу до дослідження внутрішніх когнітивних структур, які забезпечують інтеріоризацію та відтворення знання. У межах когнітивної антропології Р. Д'Андрад і К. Стросс концептуалізують знання як систему культурних моделей (*cultural models*) або колективних когнітивних структур, що функціонують як схеми інтерпретації досвіду та визначають типові сценарії мовленнєвої поведінки (D'Andrade, 1995; Strauss & Quinn, 1997). Відповідно до Стросс (Strauss, 2019, p. 391), ми маємо схеми для всього – це набуті ментальні структури, сформовані попереднім досвідом, які організують знання та спрямовують очікування, допомагаючи нам швидко інтерпретувати ситуації, людей і події, виходячи з типових припущень про те, як зазвичай функціонують речі.

Інший науковий підхід пропонує теорія культурної лінгвістики, яка розглядає конструювання смислів на тлі історично змінних ментальних моделей конкретної культури: мовні структури інтерпретуються як засоби репрезентації культурно зумовлених способів категоризації, оцінювання та впорядкування досвіду. За Ф. Шаріфіаном (Sharifian, 2017), знання та способи інтерпретації світу є результатом колективно вироблених культурних схем, закріплених у мові та дискурсивних практиках певної спільноти. Тим самим, сучасні підходи доповнюють один одного і розвивають фуколдіанське розуміння дискурсу, поєднуючи аналіз історично зумовлених правил продукування знання з дослідженням когнітивних механізмів його репрезентації та трансляції. На думку Стросс, семантичні фрейми, скрипти, культурні схеми є взаємозамінними поняттями для ментально збереженого знання (Strauss, 2019, p. 391).

Методологічно для вивчення конструювання значень в науковому манускрипті XVIII століття релевантними є низка провідних положень культурної лінгвістики, зокрема, про те, що мислення є опосередкованим «культурними моделями», виробленими колективним досвідом певної спільноти; про конструювання значень у певному культурно-історичному контексті і про те, що різні культури по-різному структурують світ; про те, що культурна концептуалізація світу має динамічний характер: культурні смисли постійно трансформуються під впливом історичних і соціальних процесів (Sharifian, 2017, pp.1-28). Відповідно, у нашому дослідженні виходимо з того, що культура Франції XVIII століття формує колективні моделі конструювання значень, а мова є засобом їх актуалізації та передачі.

Особливого значення для нашого аналізу набуває поняття позиції суб'єкта (*position du sujet*). Для того, щоб знання, актуалізоване у манускрипті *Herbier Medical*, набуло статусу

наукового або істинного, автор мав посісти певне місце в дискурсі, яке відповідає інституційним нормам епохи Просвітництва. Згідно з нормами наукового тексту тієї доби (наприклад, *Dictionnaire de l'Académie française*, 1740a), право говорити передбачало анонімність автора, яка чи не найкраще досягається неозначено-особовим займенником *ON*. Водночас повна відсутність суб'єкта дії є радше формальною, оскільки позаконтекстна присутність узагальненого носія дії залишається відчутною. Саме тому вживання неозначено-особового займенника *ON* є важливою ознакою наукового стилю, що допомагає знаходити баланс між суб'єктивністю та об'єктивністю (Vold, 2008).

В рукописі *Herbier Medical* конструкції із займенником *ON* є засобом актуалізації досвіду через деперсоналізацію автора та узагальнення знання; вони вербалізують судження про властивості рослинних засобів, їх назви і класифікації, з одного боку, та рецептів, рекомендацій, описів лікувальних процедур, з іншого. Займенник *ON* функціонує не як позначення конкретного діяча, а як маркер колективного досвіду, узусу, медичної практики й настановного знання XVIII століття. У науково-deskриптивній та практично-інструктивній частинах манускрипту конструкція з *ON* також зумовлює розуміння дії як загальноприйнятої, типової, повторюваної або нормативно закріпленої (Nichi, 2014). Використання цього займенника дає авторові змогу репрезентувати певне твердження як таке, що ґрунтується на широкому практичному досвіді, не пов'язуючи його безпосередньо з індивідуальним авторським судженням про істинність, що дозволяє «розмити» ідентичність того, хто висловлює думку, і зменшити авторську відповідальність за твердження (Vold, 2008), зокрема, через різні типи модальності.

Модальні засоби французької мови експлікують епістемічні, деонтичні, алетичні та аксіологічні параметри пропозицій, зокрема ступінь їх достовірності, необхідності, можливості та цінності. У сучасній лінгвістиці модальність розглядають як одну з основних функціонально-семантичних категорій, що відображає ставлення мовця до змісту висловлення, до способу його кваліфікації та до характеру співвіднесення висловленого з позамовною дійсністю. Для аналізу французьких наукових текстів, зокрема рукописного тексту 1759 року, категорія модальності має особливу евристичну цінність, оскільки репрезентує механізми нормативного оформлення та функціонування тексту. Аналіз способів актуалізації знання у французькому манускрипті XVIII століття дозволяє реконструювати культурно зумовлені моделі конструювання медико-ботанічних значень та їх дискурсивної реалізації в межах відповідної історичної епістеми.

В науці розмежовано епістемічну, деонтичну, алетичну та аксіологічну модальність, кожна з яких актуалізує окремі характеристики наукового висловлення (Vold, 2008). Епістемічна модальність кваліфікує знання як ДОСТОВІРНЕ через ступінь ймовірності, очевидності, верифікованості або сумніву, репрезентує ступінь упевненості суб'єкта мовлення щодо істинності повідомлюваного та відображає, якою мірою певне знання подається як підтвержене, припустиме або гіпотетичне. На думку Вольд, епістемічна модальність, що стосується знань про світ і виражає судження мовця щодо надійності переданої інформації, у науковому тексті виконує функцію пом'якшення категоричності і слугує засобом представлення гіпотез (Vold, 2008).

Деонтична модальність конструює значення висловлення як НЕОБХІДНЕ (семантичні ознаки припису, дозволу, заборони, доцільності та нормативної регламентації дії); вона пов'язана не стільки з істинністю висловлення, скільки з його обов'язковістю або рекомендованістю. Як вказує Вольд, це модальність дії (*faire*), що стосується норм, дозволів та зобов'язань і виражає ставлення мовця до виконання певної дії, в науковому тексті часто пов'язана з рекомендаціями або етичними нормами дослідження (Vold, 2008).

Алетична модальність позиціонує МОЖЛИВІСТЬ, зумовлену самою природою речей, тобто об'єктивними властивостями світу, а не волею суб'єкта чи соціальною нормою; вона фіксує те, що осмислюється як природно можливе, неминуче або закономірне. На відміну від

епістемічної, алетична модальність стосується логічної необхідності або можливості та зазвичай позначає теоретичну можливість факту (Vold, 2008).

Аксіологічна модальність, яка пов'язана з оцінкою явищ, речовин, дій або станів з позицій корисності, шкідливості, бажаності чи небажаності, кваліфікує ЦІННІСТЬ висловлення. У науковому тексті вона може виявлятися як експліцитно, так і імпліцитно, зокрема через характеристику ефективності, корисності або небезпечності певних лікувальних практик.

3. Результати дослідження

У нашому корпусі XVIII століття конструкції із займенником-підметом *ON* реалізують характерну для французької мови стратегію узагальнення суб'єкта і мають різне модальне навантаження, при цьому межі між типами модальності часто є проникними: одна й та сама конструкція з *ON* може поєднувати деонтичний, епістемічний і навіть аксіологічний компоненти.

Конструкції з *ON* конструкції здатні реалізувати епістемічну модальність – ДОСТОВІРНІСТЬ усталеного знання і колективного досвіду. До цього типу належать висловлення (приклади 1), в яких повідомлюване не набуває характеру припису чи рекомендації, а подається як уже відоме, визнане, типове або закріплене в колективній медико-ботанічній практиці:

- (1) *on est certain* (Herbier Medical, 1759, p. 5), *on sait qu'en mangeant...* (Herbier Medical, 1759, p. 114), *on a tous les jour* (Herbier Medical, 1759, p. 3), *on n'a pas toujours* (Herbier Medical, 1759, p. 3), *on a coutume* (Herbier Medical, 1759, p. 107), *on les emploie ordinairement* (Herbier Medical, 1759, p. 50), *on s'en sert ordinairement lorsque...* (Herbier Medical, 1759, p. 74), *on nomme ainsi ces plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 44), *on nomme aussi ces plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 56), *on appelle ainsi ces plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 36), *qu'on nomme* (Herbier Medical, 1759, pp. 4, 11], *on nomme encore ces plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 50), *on nomme ainsi ces plantes parce que...* (Herbier Medical, 1759, p. 114).

У наведених прикладах займенник *ON*, реалізуючи функцію генералізованого агента, функціонує для конструювання узагальненого, надіндивідуального значення, що спирається на досвід, звичай, номенклатурну усталеність і традицію наукового опису, завдяки чому висловлення набуває статусу не суб'єктивного судження, а об'єктивованого знання, легітимованого фаховим ужитком. Це дозволяє авторові зняти індивідуальну відповідальність за висловлювання і водночас надати йому статусу загальноприйнятого знання. У конструкціях *on nomme*, *on appelle* *ON* виконує функцію когнітивного категоризатора: номінація постає як акт колективного знання, що санкціонує класифікацію об'єктів дійсності (рис.1). Тим самим, автор, повідомляючи назву, апелює до спільного когнітивного простору, у якому ця назва є валідною.

Рис. 1. Категоризація рослин у тексті *Herbier Medical*.

Займенник *ON* також виконує функцію дефокусування агента, що відповідає загальній тенденції наукового дискурсу до об'єктивізації, завдяки чому висловлення набуває імперсонального характеру, а його смисл – ознак нейтралізованої суб'єктивності. Отже, у досліджуваному манускрипті XVIII століття, де знання подається як універсальне, достовірне й позаособистісне, епістемічна модальність пов'язана з функцією колективної наукової пам'яті та досвіду.

Деонтична модальність у проаналізованому корпусі конструкцій із займенником-підметом *ON* є найбільш частотною, оскільки саме вона характеризує пропозиції у термінах НЕОБХІДНОСТІ як припис, рекомендацію, заборону або дозвіл, допустимість лікувально-рецептурних процедур. До цього типу належать зокрема:

- (2) *on ne met en infusion que* (Herbier Medical, 1759, p. 4), *qu'on a dessein de se servir* (Herbier Medical, 1759, p. 5), *on ne doit distiller que* (Herbier Medical, 1759, p. 6), *lorsqu'on veut mettre les plantes...* (Herbier Medical, 1759, p. 7), *on s'en sert en...* (Herbier Medical, 1759, p. 126], *on employe les plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 11), *on prend encore* (Herbier Medical, 1759, p. 11), *on fait encore avec ces plantes...* (Herbier Medical, 1759, p. 11), *on f'en fert en...* (Herbier Medical, 1759, p. 23), *l'on boit cette decoction* (Herbier Medical, 1759, p. 29), *on employe ces plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 36; p. 44; p. 56; p. 74; p. 107), *l'on boit par verrée* (Herbier Medical, 1759, p. 36; p. 114), *on f'en fert de* (Herbier Medical, 1759, p. 36), *on f'en fert encore avec succes* (Herbier Medical, 1759, p. 44), *on en fait des potions* (Herbier Medical, 1759, p. 44), *on prend quelques verres* (Herbier Medical, 1759, p. 50), *qu'on f'en fert pour les maladies* (Herbier Medical, 1759, p. 56), *on employe ces plantes en...* (Herbier Medical, 1759, p. 56), *on en continue l'usage* (Herbier Medical, 1759, pp. 56, 107), *on les employe de la meme maniere* (Herbier Medical, 1759, p. 56), *qu'on les employe dans la cure* (Herbier Medical, 1759, p. 62), *ensuite on prend* (Herbier Medical, 1759, p. 62), *on continue l'usage jusqu'a parfaite guerison* (Herbier Medical, 1759, p. 62), *on prend ces plantes... on les coupe... et on fait infuser... et on fait usage...* (Herbier Medical, 1759, p. 68), *on en procure l'evacuation... on les fait bouillir... on met la decoction... on la prend en lavement* (Herbier Medical, 1759, p. 114), *on boit abondamment* (Herbier Medical, 1759, p. 97), *on les employe d'abord meles avec des emoliens* (Herbier Medical, 1759, p. 134), *on veut traiter une tumeur* (Herbier Medical, 1759, p. 134), *on bassine les yeux le plus frequamment qu'il est possible* (Herbier Medical, 1759, p. 148), *on met ensuite sur les paupieres... et l'on couvre bien* (Herbier Medical, 1759, p. 148), *on fe fert aussi de ces plantes* (Herbier Medical, 1759, p. 36), *on employe ces plantes interieurement et exterieurement...* (Herbier Medical, 1759, p. 74), *on f'en fert dans ce cas, comme dans le precedent* (Herbier Medical, 1759, p. 50), *on ne doit jamais se servir de purgatifs violens...* (Herbier Medical, 1759, p. 89), *on ne doit jamais se purger que...* (Herbier Medical, 1759, p. 89), *mais on doit s'en abstenir* (Herbier Medical, 1759, p. 120).

Усі наведені конструкції (приклади 2) вербалізують концепт МЕДИЧНА ПРАКТИКА як нормативно впорядкований комплекс операцій, упорядкований спосіб лікувальних, терапевтичних, фармакологічних або рецептурних дій. Навіть за відсутності формального імператива такі висловлення мають виразний прескриптивний характер, оскільки не лише описують послідовність дій, а й задають модель того, як саме слід готувати, застосовувати, дозувати або обмежувати використання відповідних рослинних засобів. У вказаному контексті неозначено-особовий займенник *ON* виконує функцію граматичного носія узагальненого припису: він усуває індивідуального агенса й переводить висловлення в площину надособової норми, що базується на колективному медичному досвіді. Саме тому для манускрипта *Herbier Medical* характерна так звана нейтралізована прескрипція: текст не наказує прямо, але подає процедуру лікування із застосуванням рослин як єдино правильну.

Алетична модальність у конструкціях із неозначено-особовим займенником *ON* пов'язана з вираженням об'єктивної природної можливості, закономірності, типового стану, а також умови перебігу лікувального або патологічного процесу. Вона представлена значно слабше, проте вона не відсутня. До цього типу належать, зокрема, фрагменти висловлень:

(3) *on peut etre affecte* (Herbier Medical, 1759, p. 3), *l'on en est affecte* (Herbier Medical, 1759, p. 3), *quand on en est affecte, on se sert efficacement des plantes diuretiques* (Herbier Medical, 1759, p. 97), *fi on les appliquois d'abord seuls* (Herbier Medical, 1759, p. 134),

а також формули з компонентом об'єктивної можливості:

(4) *le plus long tems qu'il est possible* у фрагменті *on fait usage de ce vin le plus long tems qu'il est possible* (Herbier Medical, 1759, p. 68) і *le plus frequamment qu'il est possible* у фрагменті *on bassine les yeux...* (Herbier Medical, 1759, p. 148).

У наведених прикладах (3, 4) модальне значення визначається не стільки нормативною настановою чи регламентацією дії, скільки вказівкою на об'єктивно наявний стан, природну можливість його виникнення або реальні межі здійсненності певної процедури. Інакше кажучи, йдеться про ті контексти, в яких висловлення фіксує факт ураження, умову застосування лікувального засобу або межі природно допустимого чи можливого, тобто репрезентує не припис, а закономірність чи стан речей, зумовлений самою логікою медичного процесу. Саме тому займенник *ON* у межах алетичної модальності функціонує як носій узагальненого логіко-онтологічної можливості або загальної умови.

Аксіологічна модальність у конструкціях із займенником-підметом *ON* пов'язана з вираженням оцінки корисності, ефективності, успішності, небажаності або потенційної шкідливості певних лікувальних практик і рослинних засобів (концепт ЦІННІСТЬ). Аксіологічна модальність у рукописі виявляється переважно не прямо, а через оцінну семантику лексичних одиниць. До цього типу належать, зокрема, висловлення:

(5) *on fait un grand usage* (Herbier Medical, 1759, p. 11), *on f'en fert encore avec succes* (Herbier Medical, 1759, p. 44), *on ajoute aux cataplasmes... puis on les applique... et on fait par ce moyen murir la matiere* (Herbier Medical, 1759, p. 126), *on ne doit jamais se servir de purgatifs violens...* (Herbier Medical, 1759, p. 89), *mais on doit s'en abstenir* (Herbier Medical, 1759, p. 120), *on fe fert efficacement des plantes diuretiques* (Herbier Medical, 1759, p. 97).

У наведених фрагментах (5) на передній план виходить не лише сам факт дії чи її нормативна організація, а передусім оцінне осмислення терапевтичної практики: певні засоби або способи застосування кваліфікуються як дієві, успішні, широко вживані, доцільні або, навпаки, небажані й потенційно шкідливі. Так, *on f'en fert encore avec succes* містить позитивну оцінку ефективності лікувальної практики. Висловлення *on fait un grand usage* також опосередковано фіксує позитивну практичну цінність засобу, адже широке вживання в науково-медичному тексті XVIII століття зазвичай співвідноситься з його визнаною корисністю. Натомість *on ne doit jamais se servir de purgatifs violens...* та *mais on doit s'en abstenir* містять негативну оцінку певної терапевтичної практики як небажаної або шкідливої. Саме тому аксіологічний компонент у цих конструкціях формує додатковий смисловий рівень, на якому науково-медичний опис поєднується з раціоналізованою оцінкою результативності або ризикованості лікування. Водночас у більшості випадків аксіологічна модальність не функціонує ізольовано, а взаємодіє з деонтичною, оскільки оцінка корисного чи шкідливого часто стає підставою для рекомендації, заборони або утримання від певної терапевтичної дії. Отже, аксіологічна

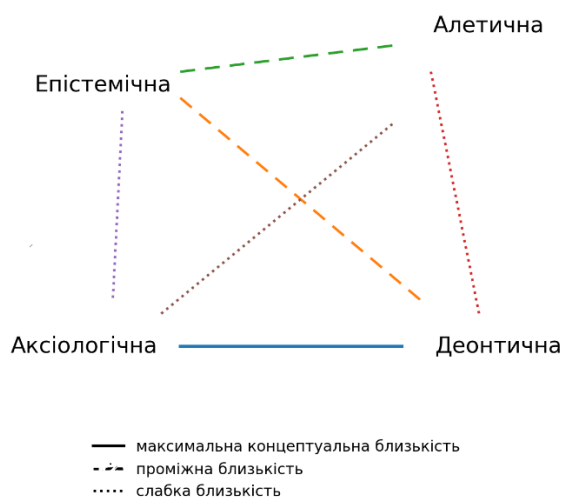
модальність у нашому корпусі є допоміжною, але важливою для розуміння медичної раціональності тексту.

За кількісними даними доміантною у тексті є деонтична модальність, оскільки більшість висловлень пов'язана з рецептурою, медичною рекомендацією, інструкцією або нормативно впорядкованим способом дії. Епістемічна модальність репрезентує колективно верифіковане знання, звичну практику та узагальнений досвід. Алетична модальність фіксує природну можливість, типовість або закономірність стану чи процесу. Аксіологічна модальність виявляється переважно імпліцитно, через оцінку ефективності, корисності або шкідливості певних лікувальних дій (Табл.1).

Таблиця 1

Типи модальності та їх функціонування в манускрипті <i>Herbier Medical</i>		
Тип модальності	Кількість у тексті	Основна функція в <i>Herbier Medical</i>
Деонтична	43	регламентація лікувальної та рецептурної дії
Епістемічна	14	репрезентація достовірного, звичного, колективно верифікованого знання
Алетична	7	вираження можливості, стану, природної умови або закономірності
Аксіологічна	8	оцінка ефективності, корисності, бажаності або шкідливості

Взаємовідношення між основними типами модальності в тексті *Herbier Medical* можна подати їх у вигляді схеми концептуальної близькості (Рис.2), де суцільною лінією позначено максимальну концептуальну близькість, пунктирною – проміжну, а крапковою – слабку. Ця візуалізація демонструє не ізольоване функціонування епістемічної, деонтичної, алетичної та аксіологічної модальностей (Gosselin, 2010), а їхню взаємодію в межах наукового тексту XVIII століття.

Рис. 2. Відношення між типами модальності у тексті *Herbier Medical*.

За ознаками змісту у досліджуваному рукописі найбільшу концептуальну близькість виявляють деонтична й аксіологічна модальності (концепти НЕОБХІДНІСТЬ і ЦІННІСТЬ), оскільки нормативність припису тут регулярно спирається на оцінку корисності, ефективності або небажаності певної лікувальної дії. Саме тому висловлення на зразок *on ne doit jamais se*

servir..., mais on doit s'en abstenir, on s'en sert encore avec succès поєднують семантику норми з раціоналізованою оцінкою медичної практики.

Семантична близькість виявляється між епістемічною та алетичною модульностями, оскільки обидві вони пов'язані зі сферою істинності, можливості та стану речей, хоча епістемічна модальність акцентує ступінь ДОСТОВІРНОСТІ знання, а алетична – об'єктивну МОЖЛИВІСТЬ або закономірність. Зв'язок простежується також між епістемічною та деонтичною модульностями (ДОСТОВІРНІСТЬ і НЕОБХІДНІСТЬ): у тексті *Herbier Medical* припис часто ґрунтується на колективно верифікованому досвіді, тобто необхідність лікувальної дії виводиться з того, що вважається відомим, перевіреним і загальноприйнятим.

Слабка семантична близькість, позначена крапковими лініями, репрезентує ті пари модальностей, які перетинаються лише частково. Зокрема, алетична й деонтична модальності зближуються в тих випадках, коли об'єктивна можливість або стан виступають умовою для подальшого припису (необхідності лікувального застосування рослини). Епістемічна й аксіологічна модальності співвідносяться через оцінку, що спирається на досвідне знання, однак їхні семантичні ядра не збігаються. Алетична й аксіологічна модальності також демонструють лише частковий перетин, оскільки природна МОЖЛИВІСТЬ або закономірність можуть слугувати підставою для висновку про позитивну чи негативну ЦІННІСТЬ (операція оцінки), але не тотожні їй. Отже, модальна організація тексту *Herbier Medical* має нелінійний характер: окремі типи модальності взаємодіють між собою з різним ступенем інтенсивності, формуючи складну систему наукової об'єктивації, нормативності, можливості та оцінки.

Сказане свідчить, що використання конструкції з неозначено-особовим займенником *ON* змінює сприйняття інформації читачем: вона реалізується не як приватна думка окремого вченого / лікаря, а натомість як універсальна істина, санкціонована епістемою того часу. Функціонування французької конструкції з неозначено-особовим *ON* забезпечує деперсоналізацію (усунення індивідуального «Я» автора та заміна його анонімною фігурою «носія знання») та легітимацію (суб'єктивний досвід спостереження реконцептуалізується як об'єктивний науковий факт). На мікро рівні в аналізованому рукописі конструкції з неозначено-особовим займенником *ON* концептуалізують і категоризують окремі явища у сфері науки про рослини та їх лікувальні властивості.

На макрорівні процеси конструювання значень у науковому ботанічно-медичному дискурсі *Herbier Medical* можна узагальнити у вигляді культурної схеми. В термінології Ф Шаріфіана (Sharifian, 2019, p.478) культурна схема (cultural schema) – абстракція колективної когніції, закоріненої в досвіді певної групи. Графічно культурна схема конструювання модальних значень у тексті медичного гербарію подана на рис.3 (де X – рослина):

Рис. 3. Культурна схема конструювання модальних значень у тексті *Herbier Medical*.

Пропонована схема (рис. 3) унаочнює процеси конструювання модальних значень: ДОСТОВІРНЕ ЗНАННЯ ПРО X → НЕОБХІДНІСТЬ ЛІКУВАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ X → МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ X → ЛІКУВАЛЬНА ЦІННІСТЬ X і підкреслює роль конструкцій з *ON* у французькій мові для формуванні об'єктивованого й деперсоналізованого способу викладу в *Herbier Medical*, характерного для наукового тексту XVIII століття.

4. Висновки

Проведене дослідження засвідчило, що конструкції з неозначено-особовим займенником *ON* у франкомовному манускрипті *Herbier Medical* відіграють важливу роль в організації біологічно-медичного тексту XVIII століття. У межах фуколдіанської методології вони трактуються як інструмент формування специфічної «позиції суб'єкта», яка відповідає інституційним нормам епохи Просвітництва та легітимізує висловлювання як істинне наукове знання. Неозначено-особовий займенник *ON* виконує функцію узагальненого суб'єкта дії, елімінує конкретного агенса та забезпечує деперсоналізований, об'єктивований і нормативно зорієнтований спосіб подання наукової інформації, якого вимагала історично змінна система правил тогочасного дискурсу.

Конструкції з неозначено-особовим займенником *ON* репрезентують складну модальну систему, у межах якої поєднуються епістемічний, деонтичний, алетичний та аксіологічний типи модальності. У науково-ботанічному і практично-медичному тексті *Herbier Medical* ці конструкції кваліфікують пропозиції відповідно до типів модальності як ДОСТОВІРНІ, НЕОБХІДНІ, МОЖЛИВІ, ЦІННІ. Модальність постає як інструмент дискурсивного санкціонування знання, що визначає його статус достовірності, нормативності та соціальної валідності.

Домінантною в досліджуваному корпусі є деонтична модальність, оскільки переважна більшість конструкцій із неозначено-особовим займенником *ON* функціонує в рецептурних, рекомендаційних, терапевтичних та інструктивних фрагментах, вербалізуючи НЕОБХІДНІСТЬ дії. Конструкції з *ON* описують належний спосіб приготування, медичного застосування, дозування або обмеження використання рослинних засобів і репрезентують так звану нейтралізовану прескрипцію, коли норма подається не у формі прямого наказу, а як усталений і правильний порядок дій.

Епістемічна модальність у манускрипті пов'язана з конструюванням значень ДОСТОВІРНОСТІ, усталеності, колективної верифікованості. Через конструкції з *ON* вербалізуються загальновідомі факти, звична практика, усталена класифікація та фаховий досвід; вони виступають носіями надіндивідуального знання, узусу, традиції та узагальненого колективного досвіду. Епістемічний компонент забезпечує авторитетність тексту, транслуючи не приватну думку автора, а вимоги тогочасної епістемі.

Алетична модальність слугує конструюванню значень природної МОЖЛИВОСТІ, закономірності, типового стану та об'єктивної умови перебігу лікувального чи патологічного процесу.

Аксіологічна модальність забезпечує оцінку лікувальних практик і засобів як ЦІННИХ, ефективних, корисних, широко вживаних або, навпаки, небажаних і потенційно шкідливих. Аксіологічний компонент найчастіше взаємодіє з деонтичним, оскільки саме оцінка корисного чи шкідливого стає підставою для рекомендації, заборони або утримання від певної дії.

Розмежування виявлених модальних типів в тексті *Herbier Medical* не є абсолютним, їх межі взаємопроникні, і в окремих контекстах одна й та сама конструкція може акумулювати кілька модальних значень одночасно. Побудована схема концептуальної близькості між типами модальності засвідчує нелінійний характер модальної організації *Herbier Medical*. Найтісніший семантичний зв'язок простежується між деонтичною та аксіологічною модальностями, оскільки нормативність у тексті регулярно спирається на оцінку ефективності або небажаності лікувальної дії. Часткова близькість виявлена між епістемічною та алетичною, а також між епістемічною та деонтичною модальностями. Це дозволяє розглядати модальність

у досліджуваному рукописі як складну багаторівневу систему, що поєднує когнітивні механізми (ментальні схеми) з дискурсивними вимогами епохи.

На макрорівні науковий ботанічно-медичний дискурс *Herbier Medical* може бути узагальнений як культурна схема – абстракція колективної когніції, закоріненої в досвіді певної групи. Ця схема включає розгортання ментальних уявлень: ДОСТОВІРНЕ ЗНАННЯ ПРО РОСЛИНУ → НЕОБХІДНІСТЬ ЛІКУВАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИНИ → МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИНИ → ЛІКУВАЛЬНА ЦІННІСТЬ РОСЛИНИ, що відповідало епістемі доби Просвітництва.

Перспективи подальшого вивчення франкомовного медичного манускрипту *Herbier Medical* вбачаються у поглибленні аналізу його лексико-семантичної, граматичної, дискурсивної організації, у зіставленні рукопису з іншими науковими текстами XVIII століття, у його вивченні в аспекті франко-українського перекладу і встановленні його місця в українському науковому просторі в міждисциплінарному ракурсі.

Примітки

¹ Рукопис зберігається у фондах Гербарію Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, зокрема у фонді стародруків Наукової бібліотеки, а його цифрова копія, включена до фонду рідкісних видань і стародруків, перебуває у відкритому доступі на офіційному сайті бібліотеки, що створює належні умови для введення рукопису в сучасний науковий обіг як повноцінного об'єкта комплексного лінгвістичного дослідження.

Декларація про конфлікт інтересів

Автори не мають жодних конкуруючих інтересів або фінансової підтримки, про які вони могли б заявити.

Автори заявляють, що використовували графічну допомогу Gemini для оформлення рисунка 3. Автори стверджують, що не застосовували генеративних інструментів штучного інтелекту у підготовці змісту статті.

Список літератури

- Brytvin, D. V. (2025). Typological differences in the expression of modality in the French and Ukrainian Languages. *Nova filologia*, 100, 10–16. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-100-2> (in Ukrainian).
- Бритвін, Д. В. (2025). Типологічні відмінності у вираженні модальності у французькій та українській мовах. *Нова філологія*, 100, 10–16. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2025-100-2>
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2004). *The State Register of Scientific Objects of National Assets: Register 4 (supplemented). Appendix to the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 22, 2004, No. 1241*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241-2004-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
- Кабінет Міністрів України. (2004). Державний реєстр наукових об'єктів, що становлять національне надбання: Реєстр 4 (доповнений). Додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2004 р. № 1241. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1241-2004-%D0%BF#Text>
- Chaeyoung, L. (2024). *La phraséologie dans le discours scientifique oral en français : formules de prise en compte de l'allocutaire* (Doctoral dissertation, Université Grenoble Alpes). Grenoble, France. Retrieved from <https://theses.hal.science/tel-04996629v1>
- D'Andrade, R. G. (1995). *The development of cognitive anthropology*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139166645>
- Dictionnaire de l'Académie française. (1740a). *Dictionnaire de l'Académie française* (3e éd., Vol. 1). Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/>

- Dictionnaire de l'Académie française (1740b). *Dictionnaire de l'Académie française* (3e éd., Vol. 2). Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/>
- Dictionnaire de l'Académie française (1762a). *Dictionnaire de l'Académie française* (4e éd., Vol. 1). Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/>
- Dictionnaire de l'Académie française (1762b). *Dictionnaire de l'Académie française* (4e éd., Vol. 2). Retrieved from <https://www.dictionnaire-academie.fr/>
- Foucault, M. (2014). *L'archéologie du savoir*. Paris : Gallimard.
- Gosselin, L. (2010). *Les modalités en français: La validation des représentations*. Amsterdam, Netherlands & New York, NY: Rodopi. <https://doi.org/10.1163/9789042027572>
- Herbier Medical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus frequemment usage dans la pratique de la Medecine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus généralement reconnues.* (1759). Manuscript. Retrieved from: <http://surl.li/uetrk>
- Ivanova, N. H. (2021). Heminated two-letter complexes in a French-language manuscript of the seventeenth century (graphic features). *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Philology*, 52(1), 62–67. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.15> (in Ukrainian).
- Іванова, Н.Г. (2021). Геміновані дволітерні комплекси у франкомовному манускрипті XVIII століття (графічні особливості). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 52(1), 62–67. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.52-1.15>
- Ivanova, N. H. (2024). Hyphen as a non-letter sign of French orthography in an 18th-century French-language manuscript. In N. V. Kondratenko (Ed.), *A new linguistic paradigm: Directions and prospects* (pp. 86–110). Vinnytsia, Ukraine: TVORY. (in Ukrainian).
- Іванова, Н.Г. (2024). Дефіс як нелітерний знак французької орфографії у франкомовному манускрипті XVIII століття. У Н. В. Кондратенко (Ред.), *Нова лінгвістична парадигма: напрями і перспективи* (сс. 86-110). Вінниця: ТВОРИ.
- Ivanova, N. H., & Tarasova, O. A. (2020). Cohesion, coherence and thematic progression: a French-language scientific manuscript of the eighteenth century. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne: colecție de lucrări științifice «ΛΟΓΟΣ» cu materiale conferinței științifice și practice internaționale*, 3, 101–102. <http://dx.doi.org/10.36074/20.11.2020.v3.33> (in Ukrainian).
- Іванова, Н. Г., & Тарасова, О. А. (2020). Когезія, когерентність та тематична прогресія: франкомовний науковий манускрипт XVIII століття. *Modalități conceptuale de dezvoltare a științei moderne: colecție de lucrări științifice «ΛΟΓΟΣ» cu materiale conferinței științifice și practice internaționale*, 3, 101–102. <http://dx.doi.org/10.36074/20.11.2020.v3.33>
- Ivanova, N., Pakhalkova-Soich, T., & Prysiazhniuk, O. (2021). Structural and compositional model of 18th century scientific text. *Рукописна та книжкова спадщина України*, 27, 35–56. <https://doi.org/10.15407/rksu.27.035>.
- Le Querler, N. (2004). Les modalités en français. *Revue belge de philologie et d'histoire*, 82(3), 643–656. Retrieved from https://www.persee.fr/doc/rbph_0035-0818_2004_num_82_3_4850 (in French).
- Nichyi, V. V. (2014). Peculiarities of the use of impersonal constructions in the French language. *Philological Sciences*, 4, Syntax: Structure, Semantics, Function. Retrieved from http://www.rusnauka.com/18_APSN_2014/Philologia/4_169454.doc.htm (in Ukrainian).
- Нічий, В. В. (2014). Особливості вживання безособових конструкцій у французькій мові. *Філологічні науки*, 4, Синтаксис: структура, семантика, функція. Retrieved from http://www.rusnauka.com/18_APSN_2014/Philologia/4_169454.doc.htm
- Riegel, M., Pellat, J.-Ch., & Rioul, R. (2018). *Grammaire méthodique du français* (7e éd.). Paris, France: Presses Universitaires de France (in French).

- Sharifian, F. (2017). Cultural linguistics: The state of the art. In F. Sharifian (Ed.), *Advances in cultural linguistics* (pp. 1–28). Singapore: Springer.
- Shynkaruk, V. D. (2014). Theoretical aspects of distinguishing the concepts of modus and dictum. *International Bulletin: Culturology. Philology. Musicology*, 2(3), 165–172 (In Ukrainian).
- Шинкарук, В. Д. (2014). Теоретичні аспекти розмежування понять модусу і диктуму. *Міжнародний вісник. Культурологія. Філологія. Музикознавство*, 2(3), 165–172.
- Strauss, C. (2019). Language, culture, and social anthropology. In F. Sharifian (Ed.), *The Routledge handbook of language and culture* (pp. 386–400). London, UK: Routledge.
- Strauss, C., & Quinn, N. (1997). *A cognitive theory of cultural meaning*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Vion, R. (2001). Modalités, modalisations et activités langagières. *Marges linguistiques*, 2, 209–231. Retrieved from <http://www2.lpl-aix.fr/~fulltext/1324.pdf> (in French).
- Vold, E. T. (2008). *Modalité épistémique et discours scientifique : une étude contrastive des modalisateurs épistémiques dans des articles de recherche français, norvégiens et anglais* (Doctoral dissertation, University of Bergen). Bergen, Norway. Retrieved from https://bora.uib.no/bitstream/handle/1956/2653/Dr.Avh._Eva_T_Vold.pdf?sequence=1 (in French).

MEANS OF CONSTRUCTING MODAL MEANINGS IN THE 18TH-CENTURY FRENCH MANUSCRIPT

Nataliia Ivanova*

PhD in Philology, Associate Professor,
I. I. Mechnykov Odessa National University
(2 Vsevoloda Zmiiienka St., Odesa, 6500, Ukraine);

e-mail: nat-iva@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9614-9587>

Iryna Shevchenko

Doctor of Sciences in Linguistics, Professor,
V.N. Karazin Kharkiv National University
(4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine);

e-mail: iryna.shevchenko@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2552-5623>

Received April 1, 2026; revised May 20, 2026;
accepted May 25, 2026; published online May 31, 2026

Abstract

This study identifies the distinctive features of constructing modal meanings in the French manuscript *Herbier Medical contenant vingt et une classes de plantes usuelles dont on fait le plus frequemment usage dans la pratique de la Medicine Rangées selon les vertus qui leur sont les plus généralement reconnues* (1759) by means of constructions with the indefinite personal pronoun *ON*. The relevance of this research is determined by the need for a comprehensive understanding of the linguistic and discursive mechanisms of meaning construction in 18th-century French scientific texts, which are viewed as elements of a historically variable system of knowledge (in Michel Foucault's paradigm), as exemplified by the medical herbal manuscript that combines descriptive-classificatory and medico-prescriptive functions.

The manuscript reveals types of modality that qualify propositional content in relation to different parameters: epistemic modality – with respect to certainty and probability, presenting statements as reliable, verified, and customary; deontic modality – with respect to normativity and permissibility, expressing necessity, prescription, permission, or prohibition of medical procedures; alethic modality – with respect to logical-ontological possibility, as typical and natural; axiological modality evaluates statements as positive or negative in terms of the effectiveness or harmfulness of the described medical practices. From the perspective

of cognitive anthropology, constructions with the indefinite personal pronoun *ON* function as means of constructing meanings of CERTAINTY, NECESSITY, POSSIBILITY, and VALUE in the scientific domains of botany and medicine.

The dominant meanings in the manuscript are regulatory, actualized through deontic modality, since most statements construct meanings of normative regulation of therapeutic, medical, and prescription procedures. Modality in the manuscript has a non-linear organization: the boundaries between individual types are not rigidly defined but are interpenetrating. Constructions with the indefinite personal pronoun *ON* serve as a tool of a depersonalized mode of knowledge representation, which was characteristic of the 18th-century French scientific and medical discourse. At the macro-level, meaning construction in the manuscript is structured by a cultural schema that entails the elaboration of mental representations: RELIABLE KNOWLEDGE ABOUT A PLANT → NECESSITY OF ITS MEDICINAL USE → POSSIBILITY OF ITS USE → THERAPEUTIC VALUE OF THE PLANT in accordance with the episteme of the Enlightenment era.

Keywords: *modal representation of knowledge; indefinite-personal pronoun ON; manuscript Herbarium Medicum (1759); French scientific discourse; deontic, epistemic, alethic, and axiological modality.*

Declaration of competing interests

The authors have no conflict of interest or funding support to declare.

The authors declare the use of Gemini for graphic assistance in designing Figure 3. The authors declare no use of generative AI to prepare the content of the article.